

Kutoka kwa Nuuman bin Bashir – Mwenyezi Mungu awawie radhi wote wawili – amesema: Nimemsikia Mtume wa Mwenyezi Mungu (Rehma na Amani zimshukie) akisema – na al-Nu'man aliashiria kwa vidole vyake kwenye masikio yake:

1

“Halali iko wazi, na haramu iko wazi.

2

Na kati ya halali na haramu kuna mkanganyiko ambao si watu wengi wanaoufahamu.

3

Basi mwenye kujiepusha na mashaka atakuwa ameitakasa dhamira na heshima yake ya kidini.

4

Na anayeingia katika mashaka huanguka katika haramu kama mchungaji anayechunga wanyama wake pembezoni mwa ngome, inakuwa ni karibu zaidi kulisha katika mazao.

5

Hakika kila Mfalme ana ngome na ulinzi, na hakika ngome ya Mwenyezi Mungu ni mambo yaliyo haramu.

6

Hakika ndani ya mwili kuna mnofu wa nyama, ukiwa mzuri mnofu huo, basi mwili wote ni mzuri, na ukiharibika mnofu huo mwili wote umeharibika, sasa mnofu huo ndio moyo”⁽¹⁾.

1 Imepokewa na Al-Bukhari (2051), na Muslim (1599), na maneno ni yake.

Ayah

Amesema Mwenyezi Mungu:

﴿Yeye ndiye aliye kuteremshia Kitabu hichi. Ndani yake zimo Aya muhkam, zenye maana wazi. Hizo ndizo msingi wa Kitabu hichi. Na ziko nyengine za mifano. Ama wale ambao nyoyoni mwao umo upotovu wanafuata zile za mifano kwa kutafuta fitna, na kutafuta maana yake; na wala hapana ajuaye maana yake ila Mwenyezi Mungu. Na wale wenye msingi madhubuti katika ilimu husema: Sisi tumeziamini, zote zimetoka kwa Mola wetu Mlezi. Lakini hawakumbuki hayo isipokuwa wenye akili.﴾ [Al Imran: 7].

﴿Na linapowafikia jambo lolote linalohusu amani au la kitisho wao hulitangaza. Na lau kuwa wangeli lipeleka kwa Mtume na kwa wenye mamlaka kati yao, wale wanao chunguza wangeli lijua. Na lau kuwa si fadhila ya Mwenyezi Mungu juu yenu na rehema yake mngeli mfuata Shet'ani ila wachache wenu tu.﴾ [An Nisaa: 83]

﴿Wala usinifedheheshe Siku watapofufuliwa (87) Siku ambayo kwamba mali hayatofaa kitu wala watoto (88) Isipo kuwa mwenye kumjia Mwenyezi Mungu na moyo safi.﴾ [Ash-Shuraa: 87 - 89].

Msimulizi

Ni: Al-Nu'man bin Bashir bin Saad bin Tha'labah Al-Ansari, mwana wa mfalme, mwanachuoni, swahaba wa Mtume Rehma na Amani zimshukie na ni mtoto wa sahaba wake. Yeye ni miongoni mwa masahaba vijana kwa makubaliano ya wataalamu wa historia, na alikuwa mmoja wa viongozi wa Muawiyah, na alimteua kwenda Kufa kwa muda, kisha gavana wa wilaya ya Damascus baada ya Fadala. Kisha mtawala wa Homsni mji ulioko kati-kati mwa siria, hadithi zake zilitlewa na maimamu sita katika sunani zao, na hadithi zake ni chache, alikufa katika mwaka wa (64 AH)⁽¹⁾.

Muhtasari

Mtume Rehma na Amani zimshukie anafahamisha kuwa Mwenyezi Mungu Mtukufu amebainisha yale yanayoruhusiwa na yaliyoharamishwa kwa watu, lakini baadhi ya mambo yanaweza kuwatia shaka watu wengi bila ya kujua. Atakayejiepusha na mambo haya ataihifadhi dini yake, na mwenye kutumbukia katika hayo basi ataingia kwenye haramu.

Kisha akamwambia Mtume Rehma na Amani zimshukie kwamba uzuri wa mwili na uharibifu wake unategemea moyo.

1 Rejea: “Al-Tabaqat Al-Kubra” cha Ibn Saad (6/53), “Al-Isti'ab fi Ma'rifat Al-Ashab” cha Ibn Abd Al-Bar (4/1496), “usdul ghabah” cha Ibn Al-Atheer (4/550).

Ufahamu

Hadith hii ni moja ya Hadith muhimu za dini. Mpaka kundi la wanachuoni likasema: Hadithi hii ni thuluthi ya Uislamu. Na Uislamu unazunguka juu yake na Hadith “Vitendo ni kwa nia” na Hadith “Katika uzuri wa Uislamu wa mtu ni kuacha yasiyo muhusu.” Abu Dawud amesema: Uislamu unazunguka kwenye hadith nne Ya kwanza ni Hadith: “yaliyo halali yako wazi na yaliyo haramishwa yako wazi”⁽¹⁾.

1 Ametaja Mtume Rehema na Amani zimshukie katika Hadithi kuwa masharti ya Shari’a ni wazi; Halali ambayo Mwenyezi Mungu Mtukufu amehalalisha na kuiruhusu iko wazi na haina utata Ndivyo ilivyo katika mambo ya haramu ambayo Mwenyezi Mungu Mtukufu ameyakataza na kuyaharamisha. Hayafichikani kwa yeyote aliyefikiwa na wito wa Uislamu na akaingia humo.

Miongoni mwa mambo yaliyo halali ambayo yanajuzu ni kula vitu vizuri ambavyo Mwenyezi Mungu amevihalalisha katika Kitabu chake, na kufurahia mapambo ya maisha ya dunia kutoka kwa wake, na kuvaa aina za nguo safi alizohalalisha Mwenyezi Mungu. Miongoni mwa yaliyoharamishwa wazi wazi ni: kumshirikisha Mwenyezi Mungu na kila sababu ya ushirikina na njia zake zinazompelekea mtu kuwa mshirikina, kula najisi, maiti na nyama ya nguruwe, kunywa vilevi, kuwadhulumu watu na kula fedha zao kwa haramu, na kadhalika.

2 Baina ya viwango hivyo viwili vya halali vilivyo wazi na haramu vilivyo wazi kuna mambo ambayo yanawachanganya watu wengi, kwa hivyo hawajui mambo hayo yamo katika halali au haramu. Hii si kwa sababu sheria haikuweka wazi Mwenyezi Mungu Mtukufu amemtuma Mtume wake, rehema na amani ziwe juu yake, ili kueleza masharti ya Shari’a kikamilifu. Akasema Mwenyezi Mungu mtukufu: “Leo nimekukamilishieni Dini yenu, na kukutimizieni neema yangu, na nimekupendeleeni dini ya Uislamu” [Al-maaida: 3] Badala yake, hukumu yake inaweza kuwa mbali na watu wengi. Kwa sababu ya ukosefu wa elimu yao, na inaweza kukosekana hata kwa baadhi ya watu wa elimu kutokana na jambo linalowapitia. Lakini wamebakia katika wenye elimu ambao wanaujuzi juu ya hukumu ya dini yao kwa dalili kutoka katika Kitabu, na Sunnah, na Ijmaa na qiyaas⁽²⁾.

3 Atakayejiupusha na mambo ambayo hukumu yake ni ya kutia shaka na akajiepusha nayo, basi Dini yake itasafishwa kwa ajili yake, basi atakuwa ameepukana na kashfa na adhabu, na kwa heshima yake, basi zizuieni ndimi za watu kukosoa. Na uchamungu unatokana na haya, basi uchamungu ni kujiepusha na shubuha na kuacha yale ambayo yanahofiwa madhara yake siku ya mwisho, na kujinyima au kuipa nyongo dunia ni kuacha kushikamana na yale yanayopunguza daraja ya Akhera, hata ikiwa inajuzu⁽³⁾; Kujinyima ni daraja ambalo si wajibu, na ni daraja la juu, na uchamungu ni haki ya kila Muislamu.

4 Atakayefanya mambo haya na akajishughulisha nayo, na asiepukane nayo, kupuuza kwake hilo kunampelekea kufanya haramu. Anakuwa mzembe na anakuwa mzoefu

1 “Sharh kitabu cha sahihi Muslim “(11/27).

2 Tazama: “Sharhu Al-Nawawi katika kitabu cha sahihi Muslim “cha Ibn Daqiq (44), na “Sharhu Al-Nawawi katika kitabu cha sahihi Muslim “(4/190).

3 Tazama katika muktadha mwingine: “Faida” cha Ibn Al-Qayyim (uk. 181).

mpaka anathubutu kuingia katika shubuha, kisha anafanya haramu, iwe kwa kukusudia au kwa kutojua⁽¹⁾. Kadhalika mchungaji akichunga ng'ombe na kondoo wake karibu na ngome - jambo ambalo mfalme kuweka uzio kwenye eneo lake, huzuia watu kuingia humo bila ruhusa, na atakayeuvunja atamuadhibu - karibu kuingia wanyama wake na kula humo; Kwa sababu anaweza kuwa peke yake na asiwe na msaada, na hawezi kudhibiti, na anaweza kujaribiwa na yeye mwenyewe na Shetani anamsihi aingie ndani yake, kama vile mchungaji ikiwa kundi lake linamvuta karibu na uzio hadi kuingia kwake, anastahili adhabu kwa hilo.; Kwa hivyo, yule anayeingia katika mambo ya shubuha na kufanya vyanzo vyake, atakuwa ameingia katika haramu. Na Anastahili adhabu hiyo⁽²⁾.

5 Kama ambavyo kila mfalme ana uzio na ngome inayomkinga na kuwakataza watu kuingia humo, na anawaadhibu wanaoasi amri yake; basi Mwenyezi Mungu ndiye bora zaidi kuwa na ngome, na uzio wake ambao Ameharamisha kwa viumbe vyake ni makatazo yake, ambayo ni kukufuru na kutenda dhambi. Atakayeingia humo kwa kufanya jambo la dhambi anastahiki adhabu, na anayeikaribia basi anakaribia kutumbukia humo, na anayejichunga na akaacha kuikaribia, akawa hafungamani na kitu kinachomkurubisha kwenye maasi, na wala kuingia katika shubuha yoyote⁽³⁾.

6 Kisha akaelezea Mtume, Rehema na amani ziwe juu yake, kuwa ndani ya mwili kuna kipande kidogo cha nyama sawa na kile mtu anachotafuna kinywani mwake, na ni moyo, na moyo huu una uhusiano na moyo wa kiroho ambamo imani hupatikana hapo, na wema au uharibifu hutokea ndani yake.

7 Ikiwa moyo utasafika na ukawa mzuri, hali ya mtu na sehemu ya mwili wake itakuwa safi pia, na ikiwa moyo utaharibika, na mwili wote utaharibika na kuwa mbaya. Moyo ni mfalme na viungo ni askari wake, kwa hivyo mfalme akiwa mzuri kwa askari wake, pia askari nao watakuwa wazuri, na akiwa mfalme ni mtu mbaya, basi hata askari wake watakuwa wabaya⁽⁴⁾.

Moyo wa haki ni ule uliojawa na upendo wa Mwenyezi Mungu mtukufu na kumpwekesha, na ukasalimika kutokana na yale yote ambayo Mwenyezi Mungu Mtukufu anayachukia, kwa hiyo unapenda yale yanayompendeza na kumridhisha Mwenyezi Mungu, na kuchukia kile Anachochukia na kukataa. Na moyo uliopotoka ni kinyume cha hayo⁽⁵⁾. Na Mwenyezi Mungu, ametakasika, ameufanya moyo kuwa ni makazi ya imani na ukafiri, Mwenyezi Mungu amesema: “Lakini Mwenyezi Mungu amekupendezeeni Imani, na akaipamba katika nyoyo zenu, na amekufanyeni muuchukie ukafiri, na upotovu, na uasi” [Al-hujraat: 7] Na akasema Mwenyezi Mungu: “Wala msimt’ii yule ambaye tumeusahaulisha moyo wake kutukumbuka” [Al-Kahf: 28].

1 “Sharhu Al-Nawawi katika kitabu cha sahihi Muslim” (4/190).

2 Tazama: “Jami’ al-Ulum wa al-Hakam” cha Ibn Rajab (1/194), na “Irshad al-Sari” cha al-Qastalani (4/7).

3 Sharhu Al-Nawawi katika kitabu cha sahihi Muslim (4/190).

4 “Miftah Dar Alsaadati” cha Ibn al-Qayyim (1/193).

5 Fath al-Bari cha Ibn Rajab (1/229).

Mafunzo

- **1** Mwenyezi Mungu amewabainishia waja wake hukumu zote za kisheria; Mja hana budi kujifunza hukumu hizi kwa wenye elimu, na awatake fatwa kuhusiana na asiyoyayafahamu, na hana udhuru wa kufanya mambo yaliyoharamishwa bila ya kuwauliza watu wa elimu na kuwataka ushauri.
- **2** Mwenyezi Mungu amekamilisha baraka zake kwa waja wake kwa kuikamilisha Dini na kubainisha ya halali na haramu, kwa hivyo hakuna anayeiacha dini kwa kudai kuwa hukumu za Sharia haziitoshelezi dini.
- **3** Wanachuoni na walinganiaji ni lazima wabainishe halali na haramu, kwa kuwafundisha watu hukumu za kisharia, na kuwapa fatwa zinazohusu hukumu na mambo mapya yanayojitokeza.
- **4** Katika Hadithi kuna dalili ya wazi ikibainisha fadhila za wanachuoni, kwani wao ndio wanaojua mambo ya kutia shaka kuliko watu wengine. Yeyote anayetaka kujiunga na kundi hilo ajitahidi kutafuta maarifa na kuyapata kwa bidii.
- **5** kuwepo mkanganyiko wa mambo ya shubuha inatokana na kutojua kwa watu wengi hukumu na ushahidi wake; Baadhi ya hukumu zinajulikana sana na watu wengi, na baadhi yake zimefichwa kwa watu maalum wa elimu na dini. Hivyo Asifikirie yeyote juu ya upungufu katika kuifikisha dini ya Mwenyezi Mungu kwa wanadamu.
- **6** Ni wajibu kwa Muislamu ikiwa atapatwa na jambo ambalo hukumu yake haifahamiki, afanye haraka kuwauliza wenye elimu; Hao ndio wajuzi juu ya hukumu za kisheria na ushahidi wao wa kina.
- **7** Muislamu lazima ajiepushe na shubuha ili kuhifadhi dini na heshima yake.
- **8** Muislamu anatakiwa kulinda heshima yake dhidi ya watu wanaopita ndani yake, hata kama ni msafi na mchamungu.
- **9** Kujiepusha na dhana pia ni kufuata kauli ya Mtume Swalla Allaahu alayhi wa sallam: “Wacha yale yanayokutia shaka kwa yale ambayo hayakutii shaka”⁽¹⁾.
- **10** Yeyote asiyemcha Mwenyezi Mungu na akathubutu kuingia katika mambo ya shubuha, humpeleka kwenye mambo ya haramu, na kupuuzwa kwake humfanya athubutu kufanya yale yaliyoharamishwa; Kama walivyosema baadhi yao: Dhambi dogo hupelekea kubwa zaidi, na dhambi kubwa hupelekea kwenye ukafiri, na kama ilivyosimuliwa: maasi hupelekea

1 Imepokewa na Al-Tirmidhiy (2518) na Al-Nasa'i (5711), kwa kutoka kwa Al-Hasan bin Ali, Mungu awe radhi nao, na Al-Albani ameiweka kuwa ni sahihi katika “Irwa Al-Ghalil” (1/44).

ukafiri¹); Kwa hivyo tuwe na uchamungu ili kujiepusha na shubuha ili tusije tukachukuliwa na mkondo wa madhambi na madhambi makubwa.

Kutengeneza ruhusa na kushughulika nazo humsukuma mtu kufanya yaliyoharamishwa kidogo kidogo. Mja hana budi kuzingatia ibada, awe na shauku ya kufanya ibada nyingi za kupita kiasi na asijihusishe na mipito ya kutafuta ruhusa na njia zinazoruhusiwa za kujifurahisha.

Shetani hamnong'onezi mja kufanya madhambi makubwa au ukafiri wote mara moja, bali anamdhihirishia kidogo kidogo, hivyo anamsihi aghafilike na mambo yanayoruhusiwa, kisha anaingia kwenye shubuha na yanayochukiza, hata akiwa mzoefu wa hilo, hapati uzito kwake kuruka mipaka ya mwenyezi Mungu. Jihadharini na minong'ono ya Shetani na hila zake, na akarudi nyuma tangu mwanzo wa njia.

Mtume (Rehma na Amani zimshukie) alitumia vielelezo na mafumbo yenye kubainisha, kuthibitisha na kuleta maana karibu zaidi, kwa kumfananisha mwenye kufanya shubuha na anayekula karibu na ngome. Na kwa kutolea mfano huo juu ya adhabu ya ukweli wa makatazo kwa adhabu ya mwenye kukiuka ngome ya wafalme katika dunia hii; Mlinganiaji na mwelimishaji wanapaswa kuleta maana karibu na uelewa kwa kutumia methali na kutumia njia za balagha.

Kuzingatia kuurekebisha moyo na kuangalia maradhi yake na kuyatibu ndilo jambo muhimu zaidi wanalolifanya wema waliotangulia; Kwa maana moyo kwa washiriki hawa ni kama mfalme ambaye yuko katika kundi la askari, ambaye askari hatakiwi kufanya lolote ila kwa kumfuata katika chochote anachotaka; Yeye ni mmiliki na yeye ndiye mtekelezaji wa yale anayomuamuru kufanya².

Usifikirie vizuri utu wako wa ndani wakati sura yako ya nje ni mbaya. Hadithi inaashiria kuwa uzuri wa ndani unahitaji uzuri wa nje. Ikiwa moyo ni mzuri, viungo lazima vifanye kazi nzuri, mtu hawezi kuwa mzuri wa moyo wakati matendo yake ni mabaya, na kuachia viungo vyake kwenye yale yaliyoharamishwa, na kukiuka mipaka ya Mwenyezi Mungu.

1 Sherh ya arobaina Al-Nawawi cha Ibn Daqiq Al-Eid (uk. 47).

2 "Ighaath al-Lahfan Min Masayid Alshaytan" na Ibn al-Qayyim (1/5).

